

شیخ بهایی؛ پیشرو در علم و حکمت

سوم اردیبهشت یادآور بزرگداشت شیخ بهایی است؛ فقیه و اندیشمندی بزرگ که در عرصه ی علم و معرفت این مرزوبوم درخشید و حاصل سال ها تلاش و تحقیق خویش را در قالب آثاری گرانبها به یادگار گذاشت.

سوم اردیبهشت یادآور بزرگداشت شیخ بهایی است؛ فقیه و اندیشمندی بزرگ که در عرصه ی علم و معرفت این مرزوبوم درخشید و حاصل سال ها تلاش و تحقیق خویش را در قالب آثاری گرانبها به یادگار گذاشت.

تاریخ نگاران، تاریخ تولد محمدبن حسین عاملی مشهور به شیخ بهایی را که در فقه، عرفان، نجوم، ریاضی، ادبیات و تاریخ سرآمد، اندیشمندان زمان خویش بود، 925 هجری خورشیدی برابر با 953 هجری قمری می دانند. این دانشمند بلند آوازه ی دوره ی صفویه، در 10 سالگی به همراه پدرش عزالدین حسین عاملی که از علمای بزرگ آن زمان به شمار می رفت به طرف ایران رهسپار شد و چون به قزوین رسیدند و آن شهر را مرکز دانشمندان شیعه یافتند، آنجا را برای اقامت برگزیدند و بهاءالدین به فراگیری علوم از پدر و دیگر دانشمندان عصر خود همت گماشت.

وی تفسیر، حدیث و ادبیات عرب را از پدر؛ حکمت، کلام و علوم منقول را از مولانا عبدالله مدرس یزدی آموخت. ریاضی را از مولانا افضل قاینی و طب را از حکیم عماد الدین محمود فراگرفت و در اندک زمانی در علوم منقول و معقول موفق شد تا کتابی بنویسد.

بهاءالدین محمد به خاطر هوش و ذکاوت بی نظیری که داشت مورد توجه همگان قرار گرفت و حاصل سال ها تجربه و تلاش خود را بر لوح سفید کاغذ نگاشت تا آیندگان نیز از اندوخته هایش بی بهره نباشند، وی بیش از 95 کتاب و رساله به رشته ی تحریر درآورد که معروف ترین کتابش جامع عباسی که در واقع نخستین رساله ی عملیه ای است که یک فقیه آگاه به زبان فارسی نگاشته و از دیگر آثار وی می توان به کشکول، الزبدیه فی الاصول، اربعین، مثنوی سوانح الحجاز (نان و حلوا) اشاره کرد.

شیخ بهایی در طوطی نامه یا داستان موش و گربه ضرب المثل ها، کنایه ها و تشبیه های رایج را به کار می برد و به زیباترین شکل آنها را با نکات عرفانی پیوند می داد که این امر، موجب شد تا داستان هایش همگان را جذب کند. همچنین شیخ بهایی به عنوان نخستین فردی که فقه را به زبان معمولی و قابل فهم برای عموم مردم روایت کرده و در نگرش های عرفانی به شدت از مولانا تاثیر پذیرفته، شناخته می شود.

وی به گواهی تاریخ، استادی توانمند بوده چرا که اندیشمندانی توانا همچون ملاصدرا شیرازی، ملاحسن حنیفی کاشانی، سیدمیرزا رفیع الدین طباطبایی نائینی، ملامراد تفرشی، ملامحمدتقی مجلسی و ملا محمدباقر خراسانی سبزواری را که هرکدام به نوبه ی خود از بزرگترین مفاخر علم و ادب ایران هستند، تربیت و پرورانده است.

***پژوهشگر گروه اطلاع رسانی ایرنا به بهانه ی بزرگداشت شیخ بهایی با حمیدرضا شریعتمداری عضو هیات علمی دانشگاه ادیان قم و رییس دانشکده فلسفه به گفت و گو پرداخته است.**

حمیدرضا شریعتمداری شیخ بهایی را از برجسته ترین دانشمندان اسلامی دانست و گفت: شیخ بهایی در دوران صفویه به غیر از تسلط و احاطه ای که در علوم تجربی و طبیعی داشت از لحاظ دینی در علوم نقلی، فقه، اصول و حدیث استاد برجسته ای به شمار می رود.

وی در ادامه افزود: ملاصدرا که پایه گذار حکمت متعالی محسوب می شود در تعبیری که از شیخ بهایی دارد از وی به عنوان استاد و تکیه گاه خویش در علوم نقلی یاد می کند.

عضو هیات علمی دانشگاه ادیان قم جایگاه شیخ بهایی را به لحاظ تاریخ تفکر عقلی در کنار میرداماد و میرفندرسکی ممتاز

ارزیابی کرد و اظهار داشت: ارکان علمی تفکر عقلی اسلامی و شیعی در اصفهان، بر سه رکن میرداماد، شیخ بهایی و میرفندرسکی استوار شده که شیخ بهایی به عنوان یکی از این سه رکن به علوم عقلی آشنا بوده و تسلط کافی را نسبت به آن داشته است.

شریعتمداری فلسفه را شناخت عقلی از دنیا به اندازه ظرفیت و توان بشری دانست و بیان داشت: بیشتر فلاسفه از جمله شیخ بهایی معتقدند که انسان نباید خود را از وحی بی نیاز بداند و باید به ایمان، معرفت دینی و نقلی، کتاب و سنت نیز توجه کند، اما این به معنای آن نیست که ایشان تبحر عقلی نداشته اند و با فلسفه یونان مخالف بوده اند.

رییس دانشکده فلسفه رمز ماندگاری شیخ بهایی را، جامعیت وی خواند و اظهار داشت: از دلایل ماندگاری ایشان این است که وی در علوم نقلی، عقلی، ابزاری، تجربی و طبیعی صاحب نظر بوده اند و هم در نثر و نظم توانایی های ادبی بالایی دارد. اشعاری که از این اندیشمند بزرگ به یادگار مانده و داستان هایی همچون گربه و موش، نان و حلوا که ایشان ساخته و پرداخته است همه نشان از جامعیت این اندیشمند بزرگ دارد. همچنین او از نظر عمل، اخلاق و تقوا فردی شایسته بود.

شریعتمداری با اشاره به وجود رواداری فکری و مذهبی در شیخ بهایی در توضیح بیشتر این صفت گفت: رواداری به معنای تسامح فکری و مذهبی است و این که هر کسی می تواند برای خود مبانی فکری و مذهبی و دینی خود را داشته باشد و در برخورد با دیگران در اصول اخلاقی و آداب علمی انصاف را رعایت کند و دیگران را به رسمیت بشناسد، امروزه پیروان مذاهب در همه ی ادیان به این روحیه نیاز دارند که با وجود آن که دین و مذهب خود را بر حق می دانند، می بایست برای همه ی ادیان و مذاهب احترام قایل باشند.

عضو هیات علمی دانشگاه ادیان با یادآوری اهمیت رواداری فکری و مذهبی در عصر کنونی که قطب بندی های سیاسی خود را در پشت گرایش های مذهبی مخفی کرده اند، اظهار داشت: این جنبه ی مهم از شخصیت شیخ بهایی که کمتر هم بر آن تاکید شده از اهمیت بسیاری برخوردار است. سید نعمت الله جزایری در مقدمه ای که بر شرح خود از کتاب عوالی اللئالی اثر ابن ابی جمهور احصایی آورده، می نویسد؛ گاهی که 2 طرف مذهبی و پیروان 2 مذهب متخاصم اختلاف پیدا می کردند شیخ بهایی را میان خود حکم قرار می دادند. وی به گونه ای میان آنها داوری می کرد که هر 2 طرف راضی می شدند.

شریعتمداری در ادامه یادآور شد: سید نعمت الله جزایری همچنین نقل می کند که زمانی با یکی از علمای اهل سنت در منطقه ی شامات دیداری داشتم. عالم اهل سنت گفت که ما (اهل سنت) یک عالم بزرگ به نام شیخ بهایی در پایتخت صفویه ها داریم و تصور می کردند که وی یک عالم برجسته ی اهل تسنن است که سید نعمت الله جزایری به او گفته بود که شیخ بهایی شیعه هست.

این استاد دانشگاه مشی اخلاقی و زاهدانه ی شیخ بهایی را از دیگر دلایل ماندگاری این شخصیت شاخص عنوان کرد و بیان داشت: وجه دیگری که سبب برتری شیخ بهایی می شود مشی اخلاقی و زاهدانه ی ایشان است. وی همواره از این که گاهی مجبور شده بود تا در امور دنیوی و سیاست دخالت کند، ابراز تاسف می کرد.

وی در پایان افزود: در میان علمایی که از جبل عامل (منطقه ای در جنوب لبنان) به ایران آمدند، 2 جریان به چشم می خورد، بخشی که با دستگاه صفوی همراهی کردند و به عالی ترین مناصب سیاسی هم دست یافتند و در جریان دیگر افرادی همچون شهید ثانی، شیخ بهایی و پدرش بودند که اینها وارد مناصب سیاسی نشدند. پدر شیخ بهایی مدتی در منصب دولتی مشغول بود اما سپس کناره گرفت و به بحرین رفت و حتی می خواست فرزند خویش را هم ببرد که با مخالفت شاه طهماسب صفوی روبرو شد. این گرایش در اشتغال نیافتن به امور دنیوی از روحیه معنوی، دنیا گریزی و اعتقادهای مذهبی و فکری شیخ بهایی و هم مسلکانش حکایت دارد.

از: مهسا شریفی